

۱۱۹
به نام خداوند جان و خرد

بررسی و تحلیل «الشاهنامه» بُنداری
(نگاهی به ترجمه‌ی کهنی از شاهنامه به زبان عربی)

غلام محمد طاهری مبارکه

با همکاری : عطاءالله شاکری

کتاب‌سروان

سرشناسه: طاهری مبارکه، غلام محمد، ۱۳۳۶ -

عنوان قراردادی: شاهنامه، عربی، شرح

عنوان و نام پدیدآور: بررسی و تحلیل شاهنامه بُنداری؛ نگاهی به ترجمه ی کهنی از شاهنامه به زبان عربی / غلام محمد طاهری مبارکه؛ با همکاری: عطاءاله شاکری

مشخصات نشر: مبارکه ی اصفهان؛ نامه خسروان؛ ۱۳۹۸

مشخصات ظاهری: ۱۱۶ص

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۸۸۱-۷-۶

فهرست نویسی بر اساس: فیبا

موضوع: ۱- قرآن، ابوالقاسم: ۳۲۹-۴۴۱۶ق. شاهنامه، ترجمه شده به عربی، نقد و تفسیر ۲- Ferdowsi Abolqasem
Shahnameh- Translation into Arabic-Criticism And interpretation

موضوع: ۱- ادب فارسی - قرن ۷- ترجمه شده به عربی ۲- Persian Poetry-1۳ th century-Translation into Arabic

شناسه افزوده: شاکری، عطاءاله، ۱۳۶۷

رده بندی کنگره: ۱۳۹۸ / ۸۱۶ / ۴۹۵۰۱۰۱

رده بندی دیویی: ۸۱۶ / ۲۱

شماره کتابشناسی ملی: ۵۶۰۳۳۰۷

ناشر: نامه ی خسروان مبارکه (۰۳۱-۰۲۵۳۳-۰۲۴۰۵۲۴)

بررسی و تحلیل شاهنامه بُنداری / نویسنده: دکتر غلام محمد طاهری مبارکه؛ با همکاری عطاءاله شاکری

چاپ اول / قطع رقی ۱۱۶ ص / شمارگان ۵۰۰ نسخه / قیمت چاپ اول ۲۰۰۰۰۰ ریال

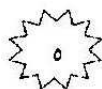
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۸۸۱-۷-۶

فهرست مطالب :

پیشگفتار.....	۵
بررسی ترجمه عبدالمحمد آیتی از شاهنامه ی بنداری.....	۸
میزان دخل و صرفی بنداری.....	۱۷
کژفهمی های بنداری در گزارش عربی شاهنامه.....	۲۷
بنداری و روایت او از سه شاه نه بین شاهنامه.....	۳۸
سنجش و تطبیق روایت فریدون.....	۵۹
سنجش و تطبیق داستان زال و رودابه.....	۷۶
بررسی دستنوشته اساس بنداری.....	۹۰
فهرست منابع.....	۱۰۰

پیشگفتار:

ترجمه‌ی شاهنامه به زبان عربی در سده‌ی هفتم هجری از بُنداری اصفهانی از آن فرخنده‌ی است. شکی نیست که پیش از بُنداری نیز شاهنامه به زبان‌های آن روز بویژه عربی و شاید هم ترکی ترجمه شده اما تاکنون اثری به نام ترجمه‌ی بُنداری به دست ما نرسیده است. این متن بسیار مورد توجه شاه‌نامه‌پژوهان قرار گرفته است و به دلیل کهن بودن آن کسانی مانند شارلوان، بوسر و همکارانشان جلدهای اول و دوم تصحیح خود مشهور به شاهنامه چاپ مکر را بر اساس متن بُنداری انجام داده‌اند و بر این مبنا بسیاری از ابیات اصیل را به دلیل نبودن در متن ترجمه‌ی بُنداری کنار گذاشتند و در تصحیح خود نیاوردند. و بسیاری دیگر هنوز آن را یکی از با اهمیت‌ترین متون شاهنامه‌می‌دانند. از این رو بررسی دقیق آن و کنکاش در زوایای گوناگون این متن از گستره‌ی واژگانی و نحوی گرفته تا سطح روایت و بویژه تطبیق شاهنامه‌های چاپی و دست‌نوشته می‌تواند راهگشای خیل شاهنامه‌پژوهان باشد. از این رو نگارنده با توجه به شرح و گزارش بزرگ شاهنامه در کتاب نامه‌ی خسروان - که تا این لحظه سه دفتر آن منتشر شده و دفتر‌های دیگر با توجه به گرانی کاغذ، هزینه‌های چاپ و... این گونه موارد هرچند تا دفتر دهم آماده و حروفچینی شده اما به چاپ

نرسیده و امیدوارم که به تدریج در اختیار علاقه‌مندان حماسه‌ی ملی قرار گیرد - ناگزیر بوده‌ام بارها و بارها به متن بنداری مراجعه کنم اما از آنجا که در عربی دانی همچون زبان مادری الکن بوده‌ام درک بایسته و شایسته‌ی از متن بنداری حاصل نمی‌شد. تا این که شادروان آیتی این اثر برجسته را ترجمه کرد اما بنا به دلایلی که سپس تر خواهم آورد این ترجمه باهمه‌ی استادی که این مرد بزرگ داشته نمی‌توانست اسخگوی همه‌ی پرسشهایی باشد که علاقه‌مند به شاهنامه نیاز دارد. بنا بر این وقتی موضوع را با دوست دانشور همشهریم که از مشایخ کبار است و عربی دانی براسب مراد سواردر میان نهادم پذیرفت که متن بنداری را مر به مو همان گونه که هست ترجمه کند. او می‌گفت و من در محضرش نشسته از گفته‌هایش یادداشت برمی‌داشتم. سپس آن نوشته‌ها را ویرایش می‌کردم و با ترجمه‌ی آیتی واژه به واژه و خط به خط می‌سنجیدم و در نهایت تفاوت را در متن ترجمه بین دو قلاب می‌نوشتیم. و در نهایت با شاهنامه به تصحیح دکتر خالقی مطلق و چون کار پژوهشی حکم می‌کند همزمان با ویرایش سرم شاهنامه چاپ مسکو که زیر نظر تیزبین استاد مهدی قریب به چاپ رسیده است مقایسه می‌کردم. در این میان برای رسیدن به نتایج قطعی تر اسامینان بیشتر همه‌ی نسخه بدل‌های این دو تصحیح را با متن بنداری مقایسه و تطبیق می‌دادم (هرچند به پانوشتهای تصحیح خالقی همان گونه که در دفتر اول نامه‌ی خسروان آورده‌ام اطمینان کامل ندارم). سرانجام دستنوشته معتبر سن ژوزف که اساس ویرایش نگارنده در نامه‌ی خسروان است از منابع دیگر بررسی با متن بنداری بوده است. نتیجه‌ی سه ماه تابستان در هرروز

نزدیک دوازده تا پانزده ساعت کار شبانه روزی کتاب ترجمه ی بنداری از داستان گیومرت تا پایان داستان رستم و سهراب بود که با اعراب گذاری متن عربی و سنجش و تطبیق با شاهنامه های چاپی و دستنوشته در انتشارات نامه ی خسروان با عنوان گزارش بنداری به دست علاقه مندان فردوسی و شاهنامه می رسد . اکنون برخی از یادداشتهایی که نگارنده در دوره ی متن بنداری نوشته است به صورت کتاب جداگانه یی در اختیار دستداران حماسه ی ملی قرار می گیرد . امیدوارم این نوشته ها به کار پژوهشگران این عرصه بیاید و آنان را در شناخت بهتر متن عربی بنداری یاری دهد . این نوشته ها را زمانی برای چاپ در مجله های ادبی به صورت مقاله های جداگانه نوشته ام که هرگز برای چاپ اقدام نکردم و اکنون همان گونه نیز در این کتاب می آورم . در پایان از عطاءالله شاکری سپاسگزارم و می دانم که در حرف تری در این نوشته ها هست بویژه در سطح واژگانی که در یادداشتها آورده ام ؛ همه از برکات زکات علم اوست . سرش سلامت .

غلام محمد طاهری دهره

